

Byl to pan novinář, ocenili Jiřího Dienstbiera kolegové

Členové Klubu novinářů Pražského jara '68 včera zavzpomínali na svého nedávno zesnulého kolegu Jiřího Dienstbiera. Ten svou profesní dráhu započal v Československém rozhlasu.

Na setkání v pražském sídle Syndikátu novinářů promluvil Richard Semann, který byl členem vedení zahraničního vysílání rozhlasu. A to v době, kdy Dienstbier společně s dnešním komentátorem Práva Jiřím Hanákem nebo třeba s Lubošem Dobrovským nastoupili do Čs. rozhlasu. „Byli velmi erudovaní,“ poznamenal Semann.

Karel Lánský zavzpomínal na srpen 1968 a spolupráci s Dienstbierem na knize „Rozhlas proti tankům“. Dien-

stbier byl podle něj autorem myšlenky vzniku publikace, která vyšla poprvé jako samizdat v nákladu čtyř tisíc výtisků v roce 1988 u příležitosti 20. výročí okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy. „Byli jsme připraveni i na to, že se nám mocipáni, odmění,“ popsal Lánský atmosféru při vzniku knihy. Ocenil přitom Dienstbierovu statečnost a profesionalitu: „Byl to pan novinář.“

O Jiřím Dienstbierovi promluvila i Marie Fleissigová. Společně totiž působili v 90. letech ve Špalíčku. Zde sídlilo Občanské hnutí, v jehož čele Dienstbier stál.

(jov)

Zpráva v Právu ze dne 27. ledna 2011.

▪ **Na setkání-vzpomínku** přišli vedle Marie Fleissigové, která napsala sloupek o svém nejslavnějším spolužáku do březnového čísla Mediažurnálu, i další studenti novinářství z let 1955-1960, kdy byl Jirka Dienstbier na fakultě. Napří-

**Na středu 25. května 2011 jsme pozvali
na pravidelnou besedu KNPJ kolegu Jana Petránka**

Beseda se uskuteční od 14 hod. v Presscentru Syndikátu novinářů ČR, Praha 1, Senovážné nám. 23 – 3. poschodí

klad Helena Pecharová, která byla sice o ročník výš, ale chodila na týž seminář reportáže, vzpomínala, jak se jednou zeptal legendární učitel naší generace František Gel: „Kdo z vás ještě neletěl v aeroplánu?“ Dívek se přihlásilo několik, a tak Gel vybral autorku reportáže, která jej na semináři nejvíc zaujala – tedy právě Helenu. Mezi studenty se přihlásil jediný. „Je paradox Jirkovy další kariéry, že v té chvíli to byl právě on,“ vzpomínala dnešní scénáristka a dramaturgyně televize. František Gel předal mladému muži dvě letenky se stokorunou a příkazem, aby slečnu kolegyni pozval na letišti do kavárny.

Jirka Dienstbier usedl na Hagiboru ke kibicům mezi spolužáky z katedry novinářství a knihovnictví, neboť tak se nazývalo první obnovené vysokoškolské učiliště publicistiky. Po jeho levé ruce se dají rozeznat Jindra Beránek, Petr Hořejš, Jirka Hanák a Zdeněk Horký, zatím co budoucí sportovní redaktoři Jirka Černý, Karel Tejkal nebo další, kdo dokázali bojovat na tehdy ještě funkčním fotbalovém hřišti jako třeba Ruda Zeman, se bili za čest Fil. fak. UK.

Fotoreportérem byl Přemek Podlaha.

Autor citované zprávy v Právu musel odejít na jednu z tiskovek této zimy, jara a zřejmě i tohoto léta. „Malý“ Jirka, jak říkáme synovi našeho spolužáka, i když svého tátu dávno přerostl o hlavu, zase kvůli jiným akcím přišel v 16 hod. a setrval mezi námi více než hodinu. Odpovídal na dotazy přítomných, jaká je současná sociální demokracie, na záměry soc. demokracie v důchodové reformě... Za nejzajímavější bych považoval odpověď na otázku **Jarmily Cysařové**,

někdejší televizní recenzentky Práce, od roku 1990 historičky TV publicistiky: „Jak jste vnímal jako malý chlapec, že máte otce zavřeného?“

Zprávu o rozsudku vysílala ČsTV v den, kdy měl Jirka 10. narozeniny. Jak to chlapec vnímal? Postupně poznával, že stojí za to usilovat o změnu i věcí veřejných, třeba se zdá, že to nemá smysl. Toto poznání jej ovlivňuje dodnes. Neusiluje o to, co je pragmaticky účelné, ale o to, co věří, že je správné.

Slunečný člověk

Jakmile jsem se dozvěděla o jeho skonu, jakoby mne zaskočilo částečné zatmění Slunce. Netušila jsem nic o jeho nemoci, i na televizních záběrech z poslední doby působil dojmem příjemného pána svého věku. Jen málokterému smrtelníkovi bývá dopřáno, aby takto zůstal v paměti všech pozůstalých.

V počátečních sametových dnech se konala nejedna rušná debata za účasti novinářů. Po téměř desetileté nepřítomnosti v Praze jsme s mým mužem seděli asi v první řadě sálu Laterny magiky. Na podiu moderoval Jiří Dienstbier. Z ničeho nic zvolal: Dáša Vaněčková sem k nám! Skoro jsem se vyděsila. Proč a zač já? Z včerejšího nepoměrně bezpečnějšího exilu ve srovnání s neustále rizikovou existencí disidentů a jejich roky ve vězení? Další rezolutní gesto Dienstbiera uspíšilo můj výstup na jeviště. Židle pro mne pohotově přistavena. V publiku se mým rozpakům smála a tleskala vedoucí vídeňské kanceláře Associated Press. Dodávala jsem nejen jim, ale i do vídeňských deníků do němčiny přeložené zprávy z disidentského dění. Mými informátory z domova byli Václav Benda, Anka Marvanová, Libuše Šilhanová,

Olga Šulcová. Skoro denně ve Vídni Ivan Medek. Dienstbier měl o mediálních ohlasech v cizinách zcela jistě profesionální přehled.

Jeho osobní znalost světa a jazyků ho předurčila do křesla ministra zahraničí. V Černínském paláci jsme se setkali po druhé. Přijal naši delegaci Mezinárodní společnosti pro lidská práva. Audienci vyjednala kamarádka Blanka Císařovská poté, když po mém velkém přemlouvání se stala předsedkyní nově ustavené československé sekce. Ač měl ministr spoustu jiné, důležitější práce, věnoval nám drahocenný čas. Nezapomněl, že ve Vídni jsme bedlivě sledovali, jak se zachází s politickými vězni, a pamatovali na podporu jejich rodinám.

Ještě dvě méně osobní vzpomínky na Jiřího Dienstbiera. Jeho způsob skvělé reportéřské práce z různých koutů světa mi utkvěl v paměti konkrétně z Indonésie. A konečně, jeho nesmírná zásluha z činnosti objektivního zpravodaje OSN na Balkáně. U nás do nebe volající nevděk Jugoslávčům, pro kteréhoši pisálka prý vždy fandíme jen Srbům. Snad ani neví, že historicky stáli mnohokrát při Čechoslovácích. Dienstbier nikdy neuznal „humanistické“ bombardování Jugoslávie. Na mezinárodním, nejen evropském kolbišti, rozkryl události, o

nichž mnozí z nás mají své mínění. Také o Kosovu a jejich prezidentovi prachšpatné pověsti. Komu poslouchalo rozbití federativní Jugoslávie a pak i Československa? Velcí mrňous-

ky bijí, říkával diplomat Jan Masaryk. K podobným závěrům nemohl nedojít Jiří Dienstbier. Statečný, jistě i ve smrti. A slunečný ve svém lidství.

Dáša Vaněčková

Byl jsi vždycky grand, Jiří

Petr Pithart

Když tě, milý Jiří, v roce 1981 po třech letech pustili z borské věznice za činnost ve Výboru na obranu ne-spravedlivě stíhaných, čekalo tě před branou jedno auto navíc: estébáci ti nabídli, že tě odvezou k západní hranici a měli s sebou tvůj cestovní pas i s výjezdní doložkou, kterou ti jinak odpírali. Stačilo podepsat. Kdo by ti to vyčítal? Tak se přece rozhodly desetitisíce jiných, v mnohem méně vypjatých situacích. Pro tebe to ale byla přesně ta situace, o které s patosem, který nám tehdy nebyl cizí, zpíval Svatopluk Karásek: Say no to the devil, say no... Řekl jsi tehdy pánům s fízlovskými rohy pod klobouky, ať si tu vstupenku do svobody, ale do cizí svobody, strčí zase do aktovky. Věděl jsi, že bez VONSu a podobných organizací by celý tzv. Helsinský proces mohl být jen plácnutím do vody. Kdyby totiž zprávy o nedodržování závazků podávali jen velvyslanci či cizí novináři. Vy ve VONSu jste tehdy svědčili na vlastní triko. Nic nemělo větší cenu.

Celý život jsi odmítal pro většinu lidí lepší nabídky: mohl jsi po okupaci zůstat jako novinář v Americe, nemusel jsi po druhé přijímat funkci mluvčího Charty 77, nemusel jsi ke všemu ještě vstupovat do toho výbo-

ru, mohl jsi po volební porážce Občanského hnutí v roce 1992 přehodit výhybku a přednášet na těch nejslavnějších univerzitách světa. Místo toho ses vždycky vracel tam, kde na tebe čekalo riziko, odpovědnost, práce. Vracel ses domů, abys nám, dějinami znejistělému, ba vystrašenému českému národu otevíral svět a jeho problémy tak, abychom si v něm mohli a chtěli sebevědomě nalézat místo. Tříkrát jsi bojoval o Senát, ačkoli si už nemusel, mohl jsi psát a užívat si věhlasu. Nakonec jsi ho dobyl a stál do poslední chvíle v čele jeho Výboru pro zahraničí, obranu a bezpečnost.

Zahraníční zpravodaj, ministr zahraničí, předseda zahraničního výboru. To je oblouk tvého života svobodomyšlného světoběžníka, přítele mnoha slavných po celém světě. Uvědomělého Evropana, zakořeněného však doma. Vidím jako velkou historickou spravedlnost, že nakonec to bylo rodné Kladno, které tě vrátilo na čelné místo v naší politice.

Dlouho to ale na Černínský či Valdštejnský palác nevypadalo. Vzpomínám, jak jsme 31. prosince 1976 u nás doma na Dražického náměstí slavili Silvestr. Jen někteří z rozjařených hostů věděli, co vypukne za pár dnů. My dva jsme v minulých dnech po-

depsali Základní prohlášení Charty 77. A teď jsme stáli stranou v arkýři a potichu se dohadovali, co asi tak s námi mohou udělat. Říkali jsme si, že je nás tentokrátě tolik, že toho patrně mnoho nesvedou. Byli jsme pošetilí, ale nebyli jsme tak úplně vedle. Od těch 234 až k tomu milionu na Letné nevedla vždy přímá cesta, ale vytyčovali ji ti, kteří se odvážili být první na ráně. A mezi nimi ty jsi šel vždycky někde vpředu.

■

Jiří, byl jsi vždycky grand. Ochotný pomoci každému. Vezl jsi jednou v noci moji ženu do porodnice, když já bůhví kde sloužil v maringotce Vodních zdrojů. Byl to planý poplach, a když na to teď vzpomínám, vlastně nevím, jestli jsem ti za to tehdy poděkoval. Tak ti tedy děkuju, ale i za mnoho jiného. Za velkorysou pohostinnost na chalupě v Kozlech i doma v Praze, za moudrou empatii, když jsi s přáteli řešil osobní problémy.

Ale taky za tvou odvahu jako pozorovatele Komise OSN pro lidská práva v bývalé Jugoslávii. Tehdy jsi byl neméně statečný, jako když jsi stál v čele odpůrců režimu. Nebál ses proti většině odmítnout tolik kýžené černobílé schéma jednoho zloducha.

✓

■ Na středu 30. března odpoledne přijal pozvání na pravidelném setkávání Klubu novinářů Pražského jara **profesor Erazim Kohák, PhD.** Pozvali jsme jej u příležitosti jeho druhého vydání knihy esejí „**Domov a dálava - Kulturní totožnost a obecné lidství v českém myšlení**“. Již první vydání této knihy vzbudilo diskusi, na niž pan profesor ve svém druhém vydání reagoval.

Ano, právě logika konceptu lidských práv, který má smysl jen a jen tehdy, když jsou tato práva vnímána jako nedělitelná, spojuje celý tvůj život. Když platí pro vítěze i poražené. Pro poražené jako pro vítěze. Kdo má odvahu na tomhle trvat, má to v politice vždycky těžké, protože ta je plná jak vítězů, tak poražených. Dost lidí ti proto i v poslední době nerozumělo: patřil jsi přece mezi vítěze, tak co se všemi těmi ostatními? Černobílý pohled na dějiny, nekonečné kádrování, dodatečná odvaha těch, kteří propásli příležitost být statečnými ve chvílích, kdy o něco šlo, to všechno jsi dobře chápal, ale bylo ti to nekonečně cizí.

Svět lidí bude vždycky vzdálen této důsledné všeobecnosti lidských práv. Věděl jsi to, jako málokdo. Ale právě pro tebe platilo ono „skepse rozumu, optimismus vůle“.

To nejtěžší nakonec: musím ti teď říci sbohem, Jiří. Při tvé toleranci bys řekl: a kdoví, možná i nashledanou.

Za celoživotní odvahu a důslednost v ní setrvat jsem se ti vždycky obdivoval. Za velkorysé přátelství k mnoha lidem kolem tebe ti chci poděkovat. Za tvé umění nenosit v srdci zášť tě budu vždy ctít.

Projev, který zazněl na rozloučení s Jiřím Dienstbierem v Senátu.

Kavanův obraz „Předjaří na Jilemnicku“ na obálce knihy připomíná kraj, odkud pochází evangelický rod autora a kde byl měsíc po naší besedě pochován jeho otec Miloslav Kohák, účastník odboje v Petičném výboru Věrní zůstaneme. – Zemřel před 15 roky v USA, kam emigroval po únoru jako redaktor Svobodného slova; bylo mu 93 let.

„Potřebujeme si klást otázku *smyslu naší totožnosti*, abychom mohli určit, co je v životě a v dějinách důležité a co až zanedbatelně okrajové... Psal jsem ji pro své mimooborové posluchače na univerzitě i pro zájemce z neschťných setkání v městech často menších než malých, kteří mě opětně překvapovali jak naléhavým zájmem, tak mezerami, kterými je poznamenal

minulý režim. Nechtěl jsem je přesvědčovat, nýbrž vést k zamyšlení a cílenému hovoru místo dnešní příliš hlučné lhostejnosti.“ (str. 16)

„...komunisté nebyli vetřelci z kosmu. Byli to lidé jako my. I oni byli dědici vrcholu evropského vývoje, osvícenské vzpoury kritického rozumu proti útlaku a bídě, posvěceným zvykem... Obvykle se vyznačovali se silnějším sociálním cítěním a vyspělejší solidaritou, ale jejich pojetí sociálního obcování zahrnovalo také třídní boj a diktaturu (předvoje) proletariátu místo svobody a spravedlnosti pro všechny.

...vyhráli jediné poměrně svobodné volby před pučem. Dobová nálada jim přála; mezi lidmi veřejně činnými měli nejspíš většinovou podporu. Svou úlohu hrála vzpomínka na Mnichov, který si Češi pamatovali jednoznačně jako *mnichovskou zradu*. Bylo mnoho voličů ochotných volit komunisty jako gesto odsouzení úlohy, kterou za Mnichova sehrály demokracie. Zčásti to bylo i gesto vděčnosti Sovětskému svazu za osvobození. U někoho to mohl být prostý výčet výhodnosti: členstvím v nejhlasilěji „antifašistické“ straně se dala zamaskovat válečná minulost a k tomu získat přístup k opuštěným německým majetkům... Komunisté mohli počítat s vedoucí úlohou ve společnosti po mnoho, mnoho let i bez puče. Mohli tak uskutečnit své veřejně proklamované plány, aniž by před sebou nahromadili nesmiřitelnou opozici.

Komunisté se našeho projektu neujali. Místo toho skončili až katastrofálně nezdarem, a skončili tak nutně, snad právě proto, že nebyli schopni sledovat své cíle demokraticky... Československá demokracie dostala do vínku Masarykovo pojetí filosofie jako trpělivého hledání konsensu. Komunistům chyběla trpělivost.“ (str. 248-250)

Z II. vydání Kohákovy knihy

„Domov a dálava“ zdá se mi, jako by to byl pendant, soudobá podoba „České otázky“ především osobností autora. A tak ani drobné

prohřešky věčné (uvádí např. na str. 223, že na obranu republiky přísahalo 30 tisíc příslušníků Republikanische Wehr, ačkoliv jich byl 20 tisíc) nejsou podobně jako v knize Masarykově rozhodující. Rozhodující je myšlenka, kterou sdělují. (Těch 20 tisíc německých sociálních demokratů v ČSR skončilo záhy po anexi příhraničí nacisty v koncentracích a tato tragédie ležela natrvalo mezi jejich vůdcem Jakschem a Benešem.) Není to díla historika, který převypravuje přesněji minulé děje. Je to dílo filosofa, který převyprávěl jejich smysl pro tyto i příští roky. **(bek)**

Z tezí pro úvodní slovo našeho setkání.

Jde o demokratický konsensus sociální slušnosti, nikoliv nenávisti

Profesor Erazim Kohák

Budu hovořit o tom, jak se tento vývoj jeví očima člověka, který žil mimo tuto zemi. Základní věc je: když člověk žije mimo tuto zemi, svět se jeví úplně jinak. Kdybych maloval mapu světa – bylo by tam takové velikánské Československo, nebo ještě větší Česko, a po okrajích by byly takové méně zajímavé cizí končiny. Takže v této zemi mohlo být světobornou otázkou, jak vycházejí manželé Němcovi s manželi Jirousovými; neboť jsme odsud dostávali takové dlouhé dopisy, kdo s kým a jak. Když se však na to díváte zvenčí, Česko není pupek světa. Je to země nám sice velice drahá, ale maličký flíček někde na okraji světa. Teď hovořím o 70.-80. letech. V těch letech osvobození Československa nebylo na pořadu.

Jak se tehdy jevil svět většině Američanů? Především svět byl stabilizovaný. Okupace Československa odstranila jedno takové nejisté místo a vytvořila svět bezpečně rozdělený. Většina Američanů byla ochotna nechat Sovětský svaz, ať si vyhniže v tom svém východním bloku, a řešila úplně jinou problematiku.

Už to nebyla problematika studené války. Tu mimochodem používaly některé proudy v Americe pro své vlastní účely. Tady byla jiná agenda, kterou nastavil prezident Franklin D. Roosevelt ve svém 4. prezidentském poselství. To byl prezident americké ekonomické krize, která byla velice zlá. Zavedl mnoho novot, které u nás nebyly nové už od Bismarcka. Třetí poselství se týkalo války v Evropě a potřeby bránit svobodu proti nacismu. Ve čtvrtém poselství z roku

1944 udělal obrovskou věc, když říkal: Ubránili jsme svobodu; teď potřebujeme ubránit svobodu od bídy, svobodu od nezaměstnanosti, prostě předložil takový náčrt sociálního státu. To byl nový program Ameriky; a tato problematika se řešila v Americe 70.-80. let.

Jak víte, Evropa se rozhodla jít podle tohoto Rooseveltova odkazu. Začala dělat to, k čemu Roosevelt vyzýval Ameriku: budovat sociální stát. Byla to otázka, jak zajistit svobodu; protože člověk nemůže být svobodný, když nemá střechu nad hlavou, když je mu zima. A pak si hrajte na svobodu. Nemít chleba, nemít práci, živořit jako darebáci – to přec nikam nevede. Šlo o to zajistit všem pocit lidské důstojnosti.

Americká problematika 70.-80. let už nebyla problematikou studené války. Tu tam využívala pravice, protože pravice zastupovala zájmy zámožných, které program sociálního státu nejvíc ohrožoval. A tak vždycky vyjeli s něčím jiným: Nemůžeme se teď starat o bydlení nebo zaměstnanost, protože nás ohrožuje zákeřný vnější nepřítel. Musíme někde začít válku. Na tohle byl mistr Bush - viz jeho války v Grenadě, v Somálsku, v Panamě...

Základní demokraticismus je naše výhoda

Pořád přežívá něco, co bych nazval demokratický konsensus; vzdor všem názorovým rozdílům Spojené státy i Evropa sdílely určité představy o demokratickém soužití ve svobodě. A že společnost by se neměla dělit na nesmírně bohaté a beznadějně chudé. Samozřejmě, budou rozdíly, budou lidé, kteří budou pětkrát tolik jako ti nejnižší, třeba šestkrát, ale ne stodvacetkrát. A tohle byl v celé Evropě i ve Spojených státech takový základní, rámcový konsensus, že svoboda vyžaduje spravedlnost, solidaritu.

Tento základní demokratický konsensus, souhlas na základních hodnotách demokracie, život ve svobodě, to je přesně to, co bylo charakteristické pro novodobý český národ. Pětka, která určovala, jak se bude vládnout v republice, kde byl prezidentem Tomáš Masaryk, byla možná, protože od socanů až po národní demokraty byl určitý konsensus o tom, co nazvu sociální slušností, odpovědností státu za tento lidský rámec.

Tento náš demokratický konsensus tu byl vlastně od vzniku novodobého českého národa. Český národ vzniká na začátku 19. století, protože od 17. století, od bělohorského údobí nějaké české národní povědomí prostě neexistuje. Rychtář Vavák například byl velký jazykový nacionalista, propagoval českou řeč, ale nikdy ho nenapadlo, že by byl nějaký český vlastenec. On byl věrný císaři, to byla jeho první ctnost, a láskou ke své vlasti rozuměl lásku ke všem zemím, které podléhaly tomuto vladaři. Ale nějaké české vlastenectví tehdy nebylo. To se objevuje teprve s osvícenstvím.

To přineslo také demokratické změny. Země, ve které politický národ sestával z vyššího kléru, zámožných měšťanů a aristokracie – a ta byla úplně ně-

mecká, kde mezi nesvéprávnými poddanými žili také lidé, kteří mluvili nějakou tou divnou hatmatilkou. Když Goethe nebo Mozart mluvil o svých Pražanech, nikdy je nenapadlo, že by tito Pražané nemluvíli německy.

A najednou Josef II. jedním škrtem pera zrovnoprávnil bývalé poddané. Ono těch škrťů pera bylo několik: napřed zrušil nevolnictví, až nakonec došlo ke zrušení roboty v r. 1848. Ale najednou politický národ sestával i z lidí, kteří byli politicky nezkušení a mluvili česky.

Tady máme základní demokratism českého národa, je naše velká výhoda, že jsme nebyli zatíženi šlechtou. Že jsme svůj národ budovali zespodu. A tady vzniká ten demokratický konsensus sociální slušnosti. Propojoval celý český národ.

Vylučoval na jedné straně naše fašisty, tedy extrémní pravici. Mimochodem, naši fašisté nebyli fašisté, ale protonacisté, protože základem českého fašismu byl nacionalismus a rasismus – tedy antisemitismus; to se provalilo za druhé republiky. A na druhé straně vylučoval komunisty.

V takovém základním konsensu sociální slušnosti jsem žil po celou dobu ve Spojených státech. To bylo charakteristické pro Ameriku. Proto se tam tak fajn žilo. I přesto to, že tam byl mccarthismus a různá údobí, ale existoval tam tento základní demokratický konsensus sociální slušnosti. A tohle mě posilovalo.

Češství jsem se učil z knížek první republiky. Četl jsem Masaryka, Rádlu, četl jsem Peroutku. Co se tady dělo, o tom jsem neměl ponětí. Ale viděl jsem češství jako ten konsensus sociální slušnosti. A po roce 1968 tohle bohatě posilovali lidé, kteří odtud tehdy odcházeli. Byli to většinou lidé, kteří se exponovali v Československém jaru, a tudíž lidé, kteří sdíleli ten konsensus, jenž vylučoval extrémny na levici a pravici.

Já jsem předpokládal, že se vrátím do země a k národu, který je pořád národem tohoto konsensu sociální slušnosti. Ale co mne čekalo, bylo tak trochu překvapení.

Společnost potřebuje nějaký konsensus

Všimněte si, že tento konsensus sociální slušnosti je naprosto nezbytným základem všeho soužití ve svobodě. Jenom tam, kde takový konsensus existuje, je demokracie možná. Kde neexistuje, je demokracie nemožná už proto, že žádný poražený se nevzdá jenom proto, že prohrál volby. Tento konsensus slušnosti se vždycky dostane pod tlak v dobách válek, v dobách, jako byl Mnichov.

Všimněte si, že Mnichov se mnoha lidem jevil jako naprosté selhání toho konsensu sociální slušnosti. Charakterizuje jej citát – nechtěli jsme žít s anděly, teď budeme žít s vlky, který je neprávem přičítán Peroutkovi. Česká společnost se posunula prudce doprava a vznikal nový konsensus: nacionalistický, rasistický a silně antisemitský, prostě klasický pravicový konsensus nenávisť, který vyloučil Masaryka.

Nevydržel dlouho, jakmile začal odboj, vrátila se ta spolupráce sociální solidarity. Vezměte si první program odboje z roku 1940 – to byl prvorepublikový program. Jenže pak přišla heydrichiáda a s ní vzniká alternativní konsensus. Někjaký konsensus být musí, jinak je občanská válka. Vzniká konsensus nenávisti.

Co nás spojuje? Všichni jsme antifašisti. Nenávidíme všechno pravicové. Tak vzniká konsensus naprosto pochopitelný, ale velice nebezpečný. Tento konsensus zahrnuje extrémní pravici, ale vylučuje sociální demokracii, velice krotké národní socialisty a dokonce i lidovce, pokud jsou pravicově katoličtí a protiliberální. Tento konsensus nenávisti umožnil takové věci jako vyloučení agrární strany z poválečné politiky a katolické pravice, ale i takové věci, jako je vyloučení třetiny obyvatelstva z této země.

Odsun by byl brán v humanistickém konsensu jako naprosto nemyslitelný. Za první republiky si nikdo nemohl ani představit, že by stát dobrovolně vysídlil třetinu svých obyvatel. Mnoho z nich zasloužilo kriminál za to, co dělali v roce 1939, ale představa, že odeberem občanská práva jedné třetině obyvatelstva, je myslitelná jenom za konsensu nenávisti. A to je nebezpečná věc. Dokonce se z konsensu nenávisti umožnil nakonec i puč. Důležité je držet pohromadě proti společnému nepříteli. A teď, koho vyhlásíme za toho nepřítel.

Zajímavé je, že Československé jaro představovalo znovuzrození toto starého konsensu sociální slušnosti. Když si pomyslíte, že se tam na společné půdě setkávali lidé jako velký přítel generála Pinocheta Václav Benda s mírně levicovým liberálem Václavem Havlem, který ještě v roce 1978 podepsal Manifest sto let českého socialismu a podepsal ho jako my, demokraté a socialisté. Na druhé straně tam byl ministr Hájek, celou dobu po roce 1948 člen KSČ. Tady vznikal ten nový demokratický konsensus, který byl schopný propojit celé politické spektrum ve jménu hodnot humanitní demokracie sociální slušnosti. Ale vydrželo to jen po čas okupace a potom nastává nástup české pravice.

S čím jsem se setkal po svém návratu v roce 1990

Když jsem se sem vrátil, podzimní semestr 1990 jsem už přednášel na Karlově univerzitě, myslel jsem, že jsem se vrátil do Československého jara – a najednou bylo všechno docela jinak. Najednou se objevovala jména jako Solženicyn – ale to byl přece černosotněnec. Objevovala se snaha o rehabilitaci Karla Petroviče Kramáře. Nový konsensus už nebyl ten plně demokratický konsensus nýbrž zase konsensus nenávisti. Ale tentokrát jsme byli všichni antikomunisté a předbíhali jsme se v tom, kdo je více antikomunistický. Já jsem starý socan a nikdy jsem se tím netajil. Celý život jsme si v sociální demokracii říkali „soudruhu“ a vůbec nás nenapadlo, že bychom se tím hlásili ke komunismu. Teďko si říkáme „přátelé“.

Mám-li teď číst svýma očima ten příběh Československa po roce 1990, tak co tu vidím, je ohromná paralýza – Havel se taky obracel velmi pomalu. Když se stal prezidentem, tak ještě říkal velice rozumně: je třeba rozpustit Varšavskou smlouvu i NATO. Ale pak si jej zavolal americký velvyslanec a začal zpívat jinou. V této společnosti je to konsensus nenávisti. Konsensus antikomunistický, který se stal záštitou pro celou řadu věcí, které jsou pro evropské země nemyslitelné. Třeba to masové rozkrádání našeho společného majetku.

Co je teď před námi jako náš úkol: překonat ten konsensus nenávisti a vytvořit zase konsensus demokratický.

Sociální demokracie byla také zatížená tím antilevicovým konsensem. Nikoliv ze zlé vůle, ale z celkové situace. Po roce 1990, kdy jsme se zbavili komunistů, nikdo nechtěl být na levici. I lidovci se stali pravicovými. Lidé v sondách veřejného mínění vyjadřovali sociálně demokratické myšlenky asi z 65 procent. Ale všichni prohlašovali, že jsou pravicoví. Málokdo byl ochoten vstupovat do sociální demokracie. Byli mezi nimi i bývalí aktivisté komunistické strany a potřebovali se někam uklidit. A sociální demokracie, pokud by neměla skončit jako v Polsku, že se stala přejmenovanou komunistickou stranou, si musela odhlasovat bohumínskou rezoluci, musela se prostě začít bránit.

Kolik bylo lidí ochotných otevřeně říct: Ano, zastávám levicové názory. To mohli lidé říkat teprve tehdy, kdy vznikne konsensus na to, že je slušné být na levici v rámci toho demokratického konsensu. Proto sociální demokracie nemohla v tomto konsensu nenávisti postupovat jinak po roce 1990, kdy byl předsedou Jiří Horák, kterého dobře znám ze Spojených států.

Úkol, který nás čekal na sjezdu v Brně, byl znovu vytvořit sociální demokracii, která je oddaná myšlence demokratické sociální slušnosti. A nejenom myšlence, ale i praktického úsilí o postoje, jak jsme to viděli tady na pražském magistrátě. Ale to už se dostávám někam jinam.

Vracel jsem se do země, která bývala zemí demokratického konsensu. Ale vrátil jsem se do země konsensu nenávisti. Tentokrát antikomunistické, nikoliv antifašistické. Je to konsensus nenávisti, ne konsensus sdílených ideálů. A těch posledních dvacet let je velice pomalé, velice obtížné budování národa demokratického konsensu.

Z úvodního slova na setkání s novináři Československého jara.

■

Kolik lidí na sjezdu v Brně říkalo: jestli vůbec se máme dostat k moci, musíme mít sjednocenou levici. Přátelé, kdykoliv se pravice nebo levice sjednotila, vždycky zařvala demokracie. V Německu to bylo díky sjednocení pravice. Nacisté ještě neměli většinové zastoupení, ale podařilo se jim sjednotit pravici díky nebezpečí nenáviděné levice. Tak pustili Hitlera k moci.

■

Jak hovořit o programu sociální spravedlnosti, aniž bychom se dotkli některých slůvek, na které lidi reagují jako sršni. Tak nemůžeme například mluvit o znárodnění, ale i rovnoprávnosti různých druhů vlastnictví. To je velmi obtížná záležitost.

Zaznělo v diskusi, která následovala.

✓

Odešli před námi...

Půl století trvalo moje přátelství s **Julou Pařem**. Kulturní rubrika *Večerní Prahy*, kde jsem pracovala, byla přímo proti redakci slovenské *Pravdy*, kde jsi působil Ty. V naší redakci jsme oba našli své životní partnery: Ty Růžu Holubovou, já sportáka Petra. Společně jsme jako novináři prožívali Pražské jaro i důsledky jeho konce. Byls starší, letos bys měl devadesátku, a tak jsi z náhradní korektorské činnosti odešel záhy do důchodu a stal se z Tebe chalupář a zahrádkář - až do loňského listopadu, kdy se Tvůj příběh chlapce z hájovny i mladého zapáleného účastníka Slovenského národního povstání a nadšeného československého novináře uzavřel. Bylo to u Tvé dcery v Bánské Bystrici, kam Ti za všechny, kteří Tě znali, posílám vzpomínku.

Helena Šimková

Před třemi čtvrtinami roku zemřel ve věku 83 let **Karel Prášek**. Novinářskou práci začínal po válce v armádních časopisech a novinách. Po několika letech se novinářině věnoval jako zahraniční zpravodaj z oblastí Indonésie a Vietnamu a několik let před Pražským jarem byl zpravodajem RP ve Francii, kde se poznal s velvyslancem Pithartem. Zde měl už problémy s některými zaměstnanci ambasády, kteří byli řízeni StB z Prahy. Konec Pražského jara byl i koncem pro novinářinu Karla Práška. Dostal se na černou listinu novinářů a po dobu normalizace dělal skladníka. Díky osobní vůli a touze po psaní se pustil do vzpomínek na zkušenosti ze zahraniční práce, které by měly vyjít počátkem příštího roku.

Jaroslav Patera

✓

Anglický detektivní příběh česky

německý příběh české dívky a židovského muže anglicky

Na nedávný Svět knih přineslo nakladatelství Olympia knížku anglického autora Dornforda Yatese „*Zločiny na zámku Jezreel*“, kterou přeložil v roce 1984 můj otec, novinář **Egon Fries**. Vyšla v březnu k 15. výročí úmrtí táty.

Je to stará anglická detektivka typu, jejíž autor patří spolu s Agathou Christie, Johnem Dicksonem Carrem či Georgem Simenonem mezi hlavní představitele

zlaté éry tohoto žánru. Kniha poprvé vyšla v Anglii v roce 1935. a otec jí byl přímo nadšen. Nám se to pochopitelně také líbilo. Táta tu knihu přeložil za totality v roce 1984; ale trvalo mi dlouho, než jsem se odhodlala nejdříve k pokusu tuto knihu vydat. Pomohla mi i sestřenice Dana, která je majitelkou tiskárny v Praze, která má kontakty s Olympií. Samozřejmě bez toho, že by se jim to líbilo, by to nešlo.

■

Nebylo to poprvé, co sehrála v životě mého šéfredaktora z let 1964-69 angličtina významnou roli. Když jej postihly antisemitské čistky v 50. letech a byl odejit z místa sekretáře RP do ústecké chemičky, dostal se díky jí a díky tehdy vynikajícímu managerovi, jakým byl do své první likvidace v čele tohoto koncernu Stanislav Rázl (tuto postavu zpodobil Dietl v seriálu *Okres na severu* a hrál ji tam Petr Haničinec), do exportního oddělení. V 60. letech se pak mohl vrátit k novinám a v jejich polovině 60. let se dostal na místo, které bylo hodno jeho schopností. Tehdy se stal šéfredaktorem deníku *Průboj* a mezi „své lidi“ si mne přivedl do kulturní rubriky.

Teprve v angličtině svolil, aby mohl vyjit příběh, který prožili s Libou, svou pozdější ženou, za okupace. Když byl Egon jako židovský mladý muž odtransportován do Terezína ke stavbě budoucího ghetta, poskytla Libuše jeho sestře Erně svůj občanský průkaz, aby se vyhnula transportu. Erna Friesová odjela k tetě do Vídně, kde se chtěla skrýt. Byla však zatčena a mladické Libuši hrozil absolutní trest. Egon uprchl z lágru, zařídil slečně Libuši kvalitního advokáta a zase se vrátil. Libuše byla odsouzena jako mladistvá, a tak vrátila ještě dřív, než odjel Egon s transportem do Osvětimi. Také se za ním do ghetta na noc vypravila.

Erna Friesová byla odtransportována také na východ, ale ještě v roce 1944 uprchla se dvěma přítelkyněmi z ghetta a znova přišla za Libuši. Ta jim zařídila úkryt na Humpolecku. Do jejich příběhu patří i to, že Egon při pochodu vězňů snědl plesnivé brambory a s otravou skončil opět v Terezíně. O příběhu Libuše a Egona Friesových napsal pro edici knížek, které vycházely v Kanadě pod titulem „A to byla moje válka“, Česky tento příběh cudně zamlčoval i před námi, „svými lidmi“, aby se tím prý nechlubil.

Dnes se jej odvažují vyprávět. Zazněl česky poprvé na izraelské ambasádě, když Libuši Friesové předávali vyznamenání *Spravedlivý mezi národy*. Obřad se pozdržel, a tak jsme čekali, až přiletí z Izraele ony dvě přítelkyně paní Erny, která je dnes váženou osobností Židovské obce. Na valech kolem ambasády postávaly hlídky, neboť opatření přijatá proti teroristům džihádu se tu už tehdy přísně dodržovala, i když do 11. září 2001 a útok na newyorská dvojčata zbývaly ten den necelé dva roky. Viděli poprvé od osvobození a jejich brzké emigrace. Po obřadu zase obě odlétly, jen paní Libuše s paní Ernou zde zůstaly.

■

K napsání vzpomínek přiměl tátu jeho bratranec Kurt Atterman, který po revoluci přijel na návštěvu z Kanady dokonce 2x. Jeho přítel Ian Maxwell sebral podobné příběhy z války lidí, kteří to zažili a sepsali jako můj otec. Nakladatelství The Little Daisy Press, Tancook Island n. s. je vydalo v roce 1994 pochopitelně v angličtině; přesný název je *And it was my war too*. Má veškerá autorská práva a jednotliví autoři taktéž. Já ale nevím, zda by se dal v Čechách vydat otcův příběh. Zatím se sestrou o tom neuvažujem.

Maminčin zdravotní stav je v rámci možností dobrý, až na tu hlavu. Staráme se oni se sestrou již pět let. Chodíme s ní na procházky, samozřejmě, je to péče na 24 hod. Jsme na to dvě, a pokud jedna onemocní, tak se to dá zvládnout. Teta Erna teď v dubnu oslavila 89 narozeniny. Občas se vídáme, myslí jí to a je celkem v pohodě.

Marta Vejtrubová

S paní Martou, která žije v České Lípě, jsem se po letech setkal na besedě, kterou uspořádala v Ústí n. L. Masarykova demokratická akademie v srpnu 2008, a mohl jí tak předat i rigorosní práci PhDr. Michaely Müllerové „*Krajský deník Průboj 1968-1968*“, která byla obhájena rok před tím a je asi tím nejlepším pomníčkem jejího otce, ing. Egona Friese. Když jsem se ještě studentky Michaely z Teplic ptal, co ji přivedlo k zájmu o noviny, které vycházely dávno před tím, než se narodila, řekla: „Moje babička na ty vaše noviny stále vzpomíná. Tak mne zajímalo, jaké byly noviny, na které tak dlouho může někdo vzpomínat, a jací byli lidé, kteří je tehdy dělali.“ (bek)

Čeští novináři v časech nadějí a útlaku Svědectví archivů a vzpomínek

Na svém dubnovém setkání projednali členové KNPJ záměr vydat v roce 2013, kdy uplyne 45 let od události roku 1968, knihu, jejíž pracovní název je v titulu této zprávy. Editorem bude Miroslav Sígl a do redakčního kolektivu se přihlásili Jarmila Cysařová, František Helešic a Iva Letenská. Další členové přislíbili autorskou účast: např. Richard Seemann domluví dokumenty z Archivu Českého rozhlasu, který pravidelně publikuje tyto údaje v časopise, sbornících i jinak.

Jindřich Beránek navrhuje zpracovat přehled diplomových a disertačních prací z pražské Fakulty sociálních věd na téma novin, časopisů i publicistů, kteří vytvářeli historii české žurnalistiky v této době. Společně s Karlem Lánským osloví mimopražské fakulty s žádostí o obdobný seznam; s kolegy z regionálních klubů připraví dokumentaci a ankety s některými autory těchto pra-

cí (jak je o tom např. zmínka v předcházející stati). K této spolupráci se již přihlásil kolega Bohuslav Matyáš ze Zlínska a Hana Kuchařová z Moravskoslezského regionu.

V roce 2013 to bude také 24 let, kdy v listopadu 1989 založila skupina někdejších redaktorů Klub novinářů Pražského jara '68, do něhož se krátce přihlásilo více než 800 členů, kteří v období těchto událostí byli jejich přímými aktéry, účastníky a svědky. Po všechna ta léta vycházel členský zpravodaj, v roce 1993 vyšla publikace „*Byli jsme při tom*“ (128 stran, 2000 výtisků), v němž byly vzpomínky novinářů a publicistů na dobu, kterou znal celý svět jako Pražské jaro. Na základě návrhu Agáty Pilátové (i zmíněných prací studentů žurnalistiky, publicistiky popřípadě dalších společenských věd) chceme, aby publikace dokazovala, šlo o Československé jaro, jak to v posledním jubilejním roce dokazovalo seminá-

řem a výslednou publikací v činnosti muzejí historické oddělení NM.

Součástí knížky z roku 1993 byl i seznam rehabilitovaných novinářů, kteří byli propuštěni z politických důvodů ze zaměstnání, nesměli nadále vykonávat svá povolání, měli po celou dobu tzv. normalizace zákaz publikování. Jen v seznamech představitelů, exponentů a nositelů pravicového oportunistu, který vydaly 8. ledna 1971 mocensko-stranické orgány od ÚV po KV KSČ, mezi 10 tisíci jmen jich 437 patří novinářům.

Na společenský vývoj měly největší vliv zejména tehdejší tzv. masové sdělovací prostředky – Čs. rozhlas a Čs. televize spolu s deníky Rudé prá-

vo, Práce, Mladá fronta, Zemědělské noviny a s krajskými novinami; významně zasahovala do událostí i další periodika jako Literární noviny, Reportér, Student, Kulturní tvorba i časopisy tvůrčích svazů. Významně do událostí zasáhla činnost Koordinačního svazu tvůrčích pracovníků, z těch jmenovitě Českého filmového a televizního svazu FITES, Svazu čs. spisovatelů i řada členů Čs. svazu novinářů, jehož orgány nemohly zůstat stranou veškerého dění ve společnosti, zvláště pak celkové atmosféry mezi novináři, po celá dlouhá léta svazovanými cenzurou, nesvobodou, diktátem jedné politické strany.

(ms, bek)

✓

Opsali jsme z bulletinu Kultura 2011, č. 2, který vydává Klub kultury SN ČR

Kočí hra v Mladé Boleslavi aneb

Trojí návrat na jeviště

Ten první po 51 letech – potkal sestry Szkalovy, krásné dívky na impresionistické fotografii pořízené v roce 1918 nedaleko Szolnoku, když se mohly v roce 1969 vrátit do tohoto města v světové premiéře „Kočí hry“. Napsal ji... István Örkény; také on se mohl vrátit 9 roků před tím do světa tvorby, neboť si „už“ odpykal zákaz publikovat po protikomunistické revoluci v r. 1956.

Ten druhý po 28 letech,....kdy zemřela herečka Dana Medřická. S ní a její Erži byl totiž spjat specificky český úspěch této tragikomedie – 403 reprízami stala se nejúspěšnějším představením Národního divadla.

Třetí návrat je po půlstoletí – v roli Adelaidy se vrací na jeviště v Boleslavi Jarmila Killerová. Její angažmá tu bylo spjato se vznikem profesionálního souboru. Později ji onen legendární „had vyhnal z ráje“; našla uplatnění jako redaktorka vydavatelství Práce a od roku 1962 byla recenzentkou televize v jeho deníku. Tak začala kariéra novinářky **Jarmily Cysařové**. Svou publicistikou mapovala zejména onen rozmach televizní publicistiky, což ji opět vyhnalo: za normalizace byla odejita do Ústavu sér a očkovačích látek, kde pracovala jako myčka laboratorního skla, později pomocná laborantka a plánovačka. K publicist-

ce se mohla vrátit až v roce 1990 – jako novinářka v důchodu. Psala o tom, co recenzovala před nástupem normalizace, a tak jí vyšly studie *Česká televizní publicistika 60. let, Pokus o občanské společenství, Televize a moc 1953-1967, Televize a totalitní moc 1969-1975, Československá televize 1985-1990, FITES a moc*; Radioservis jí vydal dvě monografie: *Muž, který tu chybí* o Jiřím Ledererovi a *Já prostě nemohu žít jinak* o Otce Bednářově.

Tímto obsazením připomněl Kettner nejen počátky profesionálního divadla, které pomohl obnovit, ale i své mládí – protože v tamním divadle s Jarmilou Killerovou jej po válce jako studenta „uštkl ten jeho had z ráje“...

Jindřich Beránek

(Krácení původního textu - autor)

Ještě douška:

Otázku pro Jiřího Dienstbiera jr., která je zaznamenána na str. 2, pokládala redaktorka Jarmila Cysařová krátce po té, co přijela z Mladé Boleslavi, kde jako Jarmila Killerová zkoušela toho dne svůj výstup s Erži. – Premiéra se uskutečnila v pátek 11. března 2011 v MDMB.

**Červencové setkání v klubu se v létě nekoná (případlo na 27.);
příště se tedy sejdem 29. června od 14 hod. a pak až v srpnu.**

Klub novinářů Pražského jara 1968, člen Syndikátu novinářů České republiky – členský zpravodaj ✘ Rediguje výbor klubu ✘ Adresa: Klub novinářů Pražského jara 1968, Senovážné náměstí 23, 110 00 Praha 1 ✘ Sazba a tisk vlastní ✘ Číslo 1-2/2011 mělo uzávěrku 15. května 2011 ✘ Přetisk povolen s udáním pramene. – MK – E 6301